

صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی هنری صاد
مدیر مسئول و سردبیر: محمدرضا شفیعی
دبیر تحریریه: امیر افشار فتوحی

www.rooznamehsaba.com
rooznamehsaba

تهران - خیابان آیت الله مدنی - کوچه خجسته منش - پلاک ۵
تلفن: ۶-۷۷۵۸۲۴۲۲ فکس: ۷۷۵۴۸۲۴۵
چاپ: موسسه فرهنگی مطبوعاتی ایران
توزیع: نشر گستر امروز

دیدار نوروزی صبا با سید احمد محیط طباطبایی، نویسنده و پژوهشگر نوروز جلالی در آستانه ۹۵۰ سالگی

فاطمه رضایی
گفت و گو

نوروز، به عنوان یکی از کهن ترین و پرارزش ترین جشن های تاریخ ایران و ملت های منطقه، همواره در پیوند با تحولات فرهنگی، اجتماعی و طبیعی این سرزمین قرار داشته است. این جشن باستانی که در آغاز هر سال خورشیدی و همزمان با شکوفایی بهار برگزار می شود، ریشه در تاریخ ایران باستان و آیین های پیشینیان ما دارد. برای درک دقیق تر از تحولات نوروز و جایگاه آن در تاریخ ایران، خبرنگار صبا در دیدار نوروزی با دکتر سید احمد محیط طباطبایی، نویسنده و پژوهشگر و رییس ایکوم ایران، در این باره گفت و گویی انجام داده که در ادامه می خوانید.

نوروز چگونه به یکی از مهم ترین جشن های ایران و جهان تبدیل شده است؟

در ابتدا باید اشاره کنم که نوروز به عنوان یک جشن باستانی، (ثبت میراث جهانی) در نیم کره شمالی و منطقه معتدله برگزار می شود. این منطقه به ویژه بر اساس تغییرات فصول مختلف سال و ارتباطات نزدیکش با کشاورزی، دامداری و باغداری، جشن ها و آیین هایی داشته که بسیاری از آن ها به نحوی به آغاز فصل های جدید مرتبط بوده است. از جمله جشن های مهمی که در این مناطق برگزار می شده، می توان به جشن آغاز بهار، جشن بلندترین روز سال و همچنین جشن بلندترین شب سال اشاره کرد. این جشن ها همگی از اهمیت بالایی برخوردارند زیرا به نحوی با تغییرات طبیعی در زندگی مردم پیوند دارند.

با توجه به سوابق تاریخی چرا جشن نوروز در دوران ساسانیان در فصل تابستان برگزار می شد؟

این موضوع ارتباط مستقیم با وضعیت اقتصادی و کشاورزی آن زمان داشت. در حقیقت، جشن باید در زمانی برگزار می شد که مردم قادر به پرداخت مالیات ها و هدایای خود باشند. به ویژه در مهرگان که در ماه مهر برگزار می شد یا در نوروز که گذشته در تیر ماه بود، کشاورزان و دامداران به بهترین وضعیت اقتصادی خود می رسیدند و

می توانستند مالیات های خود را پرداخت کنند.

یعنی جشن نوروز در ابتدا با در نظر گرفتن شرایط اقتصادی برگزار می شد؟

دقیقاً در آغاز بهار، کشاورزان هنوز در شرایط سختی بودند و معمولاً توانایی پرداخت مالیات ها را نداشتند. این وضعیت نشان دهنده اهمیت زمان برگزاری جشن نوروز بود. اول بهار اوج فقر کشاورز و دامدار است و تازه از سیاهی زمستان در آمده است. بنابراین هیچ توان دادن مالیات یا هدیه ای مثل صف هدیه دهندگان تحت جمشید را ندارد.

در مورد تقویم ساسانیان و تغییرات آن بگویید.

تقویم دوره ساسانی تقویمی بود مبتنی بر ۱۲ ماه ۳۰ روزه. این تقویم در ۱۲۰ سال که از آن می گذشت کبیسه ای صورت می گرفت که در سال ۱۲۰، سال ۱۳ ماهه می شد تا مجدداً ترتیب و تداوم زمانی وضعیتی مناسب پیدا کند و تقویم به نام پادشاهی خوانده می شد که این کبیسه را انجام داده تا ۱۲۰ سال بعد که پادشاه بعدی این کار را صورت دهد.

در چه زمانی این تغییرات منجر به انتقال نوروز به اول فروردین شد؟

در زمان یزدگرد سوم این کبیسه انجام شد، اما با حمله اعراب، این تقویم متوقف و موجب شد که نوروز به ماه خرداد منتقل شود و سپس تغییراتی در تاریخ آن به وجود آید. اگر ما چهار ۱۲۰ سال را در نظر بگیریم جمعاً ۴۸۰ سال می شود که به نوروز و اول فروردین می رسد. با حضور ملکشا به عنوان ولیعهد در اصفهان، جشن های آغاز بهار در اصفهان از اهمیت غنایی بسیار زیادی برخوردار بود. این موضوع باعث می شود که ملک شاه از نوروز آن زمان خوشش بیاید اما وقتی ملک شاه بعد از ترور پدرش البسران به پادشاهی می رسد نوروز به اسفند وارد شده و این باعث می شود که او به منجمین دستور دهد که نوروز را در اول برج حمل یا فروردین ثابت کنند. در آغاز برای اصلاح تقویم هفت منجم آن را بر اساس گردش سیاره عطارد که ۷ سال است صورت دادند. زجی ۷ ساله تهیه شد. عمر خیام نیشابوری یکی از این منجمین بود و این نوروز را نوروز جلالی می نامند که از آن زمان تا به

امروز به طور مداوم برگزار می شود.

آیا این زیج هفت ساله دقت کافی را داشت؟

نه متأسفانه. بنابراین منجم دیگری به نام عبدالرحمان خازنی که بسیار توانایی بود و عمری طولانی کرد در طی ۵۰ سال که برابر گردش سیاره مشتری بود زیجی ای تهیه می کند که از دقت بسیار بالایی برخوردار است. زمانی که زیج به پایان می رسد مصادف است با سلطنت سنجر در مرو و این را به نام زیج سنجر می دهد و تقویمی به وجود می آید که به لحاظ قدرت دقت در حدی است که یک قرن مسیحیان توسط فرمان پاپ تقویم میلادی را بر اساس آن اصلاح می کنند که تا به امروز باقی است. به عبارتی دیگر تنها راه آورد علمی ایرانیان که هنوز بهتر از آن را جهان به خود ندیده تقویم شمسی است که کار عبدالرحمان خازنی است.

این جابجایی جشن ها باعث چه تغییراتی در آداب و رسوم شد؟

این جابجایی جشن ها بعضی از شیوه ها و رفتار های جشن های قبل مانند آن تابستان و تیر روز را با خود به نوروز آوردند. مثلاً جشن تیرگان مردم به طبیعت می رفتند. امروزه همین کار در روز تیر که مصادف با سیزده بدر است صورت می گیرد. به هر شکل رد پای از آن گذشته را همچنان در این نوروز هم به خوبی می توانیم ببینیم. امروز بیش از ۹۵۰ سال از نوروز جلالی می گذرد و ما وارد آخرین دهه های آن برای رسیدن به هزاره این نوروز هستیم.

برای عده ای سوال است که «هفت سین را باید کنار بگذاریم یا از هفت سین باید استفاده کنیم؟ آیا ماهی بر روی سفره باید باشد یا نباشد؟ کدام نظر صحیح است؟

می توانم بگویم که هر آن چیزی که شما قبول دارید و در زندگی تان تاثیر گذار و به آن احترام و باور دارید و یا شکر آن را از خداوند به جا می آورید، می توانید در سفره بگذارید. نوروز جشن همزیستی و صلح است. تمامی جشن ها رنگ و بوی باورهای دینی، قومی و ملی را دارند و این فارغ از همه جشن ها، جشنی است برای همگان و هر کس در آن خود را می یابد.

